

Ympäristötarkastaja
Harri Katainen
Rovaniemen kaupunki

Asia: Kannanotto ojituskatselmuksen jälkeen
Antajat: Markku, Miikka ja Tapani Ruokanen
Päiväys: 3.7.2019

Pyynnöstä esitämme Jokilammella suoritetun ojituskatselmuksen (25.6.2019) jälkeen kannanottonamme, että suunniteltuun ojitushankkeeseen ei pidä ryhtyä. Esitämme perusteluna näkemykseemme vielä seuraavaa sen lisäksi, mitä totesimme katselmuksessa.

Kuten selostimme katselmuksen yhteydessä, Jokilampi on kärsinyt huomattavia vaurioita sen valuma-alueella viimeisten noin neljänkymmenen vuoden aikana tehdyistä ojituksista, joiden vedet on ohjattu Jokilampeen ja sitä kiertävään kanavaan. Kuten valokuvista osoitimme, Jokilammen aiemmat hiekkarannat on menetetty, veden väri on muuttunut ruskeammaksi ja vesi sameaksi sisältäen runsaasti turpeen hajoamisesta ja ojien tuomasta lietteestä johtuvaa mutaa ja muuta kiintoaineista. Lammen pohjasedimentin pinta on noussut ja lampi samalla madaltunut, siellä on paksu mutasedimentti, ja vesikasvillisuus lisääntynyt dramaattisesti. Virkistyskäytössä vuosikymmeniä olleet hiekkarannat ovat nyt paksun mudan ja siinä viihtyvän tiheän heinäkavillisuuden kuten saraikkojen peitossa.

Jokilammen länsipääty, johon ojitusalueilta vettä tuova Salmioja laskee, on liettynyt ja maan kohoamisen takia rantaviiva on siirtynyt 60-100 metrin matkan, ja järvi on pienentynyt olennaisesti. Tuhon laajuuden voi havaita vertaamalla vanhoja karttoja nykyiseen rantaviivaan. Jokilampi alueineen on vaurioitunut jo nyt erittäin pahasti ojitusten seurauksena. Olemme pohtineet vuosittain, miten voisimme estää vahingon jatkumisen. Siksi olemme mm. leikanneet lisääntyneitä makrofyttikasvustoja lammesta. Mitään korvausta syntyneestä vahingosta ei ole maksettu. Kasvustojen leikkaus on vähentänyt tiettyjen vesikasvien määrää, mutta toisaalta eräiden toisten kasvien määrä on lisääntynyt, eli kasvillisuuden leikkaus ei ole ratkaissut Jokilammen pilaantumisen ongelmaa.

Olemme ennakoineet vaaran jo varhain ja olleet ojitusvesien Jokilampeen laskemista vastaan jo alun alkaen 1970- ja 1980-lukujen taitteessa, vaikka ymmärrämme ojituksen vanhan idean metsän kasvatuksessa ja olemme ajan suositusten mukaisesti myös ojittaneet omalla maallamme. Omien havaintojemme perusteella omistamillamme Välikankaan ja Jokilammen tiloilla ojituksesta on kuitenkin ollut vuosikymmenien mittaan vain vähän hyötyä, eräillä alueilla ei ollenkaan. Myös viranomainen on myöntänyt, että ojitus on epäonnistunut tavoitteissaan (neuvottelut Pentti Ollin ja alueen tilanomistajien kanssa ja seuranneet toimenpiteet vv. 2008-2010). Vaikka Salmiojaan rakenn saostusaltaita ja pintapadon kiviasteita, ne eivät estä onnettomuutta, kun tulvavedet huuhtovat maa-aineksen yli rajojen ja aiheuttavat vahinkoa edelleen. Sitä paitsi tehdyt toimenpiteet eivät ole riittävät ottaen huomioon valuma-alueen laajuutta ja Salmiojassa virtaavan veden virtauksen määrää.

Katselmus 25.6. 2019 maastossa osoitti hyvin myös, ettei ole mahdollista rakentaa kosteutuskenttiä, joista ojavedet kulkisivat pintavalutuksena suotumalla maahan. Maa, joka on kosteaa suota, on vedellä kyllästynyt eikä ime kerääntyvää vettä. Pikemminkin tulee muodostumaan pysyviä lammikoita, jotka tuhoavat ympäröivää kasvavaa metsää. Se soistaisi lopullisesti suuria alueita. Ei ole mieltä tehdä uusia soita siirtämällä vesiä luonnon omasta paikasta toiseen, joka ei ole niiden paikka. Ainoa tapa poistaa vettä Jokilammen suuntaan olisi käyttää Jokilammen takana sijaitsevaa kanavaa, joka tehtiin edellisen ojituskierroksen vahinkojen minimoimiseksi. Kanava on kuitenkin vuosien mittaan tukkeutunut ja se olisi kunnostettava. Lisäojitus tulisi lisäämään kanavassa virtaavan veden määrää. Veden ylivalumisen estämiseksi rannan puolelle olisi rakennettava kiinteästä maa-aineksesta ehdottoman kestävä suojavalli. Meillä ei ole osoittaa siihen varoja emmekä tiedä olisiko operaatio enää luvallinen. Lisäksi se vaikuttaisi lammen taustan alueiden saavutettavuuteen.

Toinen vaihtoehto Kitroninkorven vesien valuttamiseen voisi olla niiden suuntaaminen Kampsajärveen ja suotaminen ennen rantaviivaa riittävällä maavallilla ja muilla tarvittavilla keinoilla. Toteamme tämän tietoisina siitä, että meillä on huomattavia ranta-alueita myös Kampsajärvellä. Järvi on kuitenkin niin

paljon Jokilampea suurempi ja syvempi, etteivät vedet oikein suodettuina ja pintavalutuskenttiä käyttämällä riskistä huolimatta ehkä vahingoittaisi vesialuetta.

Olemme teettäneet omalla kustannuksellamme Jokilampea ympäröiville alueille rantakaavan (Rovaniemen kaupunginhallitus hyväksyi kaavan 21.3.2016), joka on tullut voimaan sitten viime ojitusten. Se määrittelee alueen käyttöä pitkälle tulevaisuuteen myös meidän jälkeemme. Kaavan rakentamattomat alueet on säilytettävä luonnontilaisina. Jos tämä hanke käynnistettäisiin, se tuhoaisi entisestäänkin rantakaava-alueen tonttien käyttömahdollisuuksia virkistysalueena sekä luonnontilaisten alueiden luontoa. Jokilammen virkistysaluetöimintaan, josta nauttii jo useita kymmeniä ihmisiä useissa sukupolvissa, ojitus aiheuttaisi dramaattisia vahinkoja. Esitetyn ojitushankkeen toteutus on selvästi ristiriidassa kaupunginhallituksen hyväksymän rantakaavan arvojen ja tavoitteiden kanssa.

Ympäristöarvot ovat nousseet keskeisiksi nykyisessä yhteiskunnallisessa ajattelussa. Samalla on havaittu, että ojitusten hyödyt ovat toteutuneet vain osassa hankkeita. Näistäkään syistä tämantapaisiin hankkeisiin tulisi enää ryhtyä. Oheen liitämme Helsingin Sanomissa 30.6.2019 julkaistun artikkelin, jossa ongelmia käsitellään:

<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006156625.html?share=ed8463fa0d69febc67163d8e5a8f1774>

Haluamme viitata myös ilmastomuutokseen ja Suomen sekä kuntiemme ilmastotavoitteisiin. Suometsä on voimakas hiilinielu, jos sitä ei ojiteta vastaavasti, kuten luonnontilaiset suot ovat isoja hiilivarastoja niin kauan, kun niitä ei ojiteta, jolloin turve alkaa hajota ja vapauttaa sekä hiilidioksidia että ilokaasua ilmakehään kiihdyttämään ilmastomuutosta. Esim. LUKEn tutkimusprofessori Kaisa Mäkipää on todennut: "Suomen hiilinielut olisivat yli 60 % suurempia, jos suopeltojen ja -metsien maaperän päästöjä ei olisi." Sekä uudis- että kunnostusojitus lisää aina soisen maan kasvihuonekaasupäästöjä.

Meille ei ole esitetty minkäänlaisia järkeen käyviä perusteita, joilla osoitettaisiin ojitussuunnitelman taloudellinen merkitys tai sen luomia muita arvoja tai muu merkitys, jolla hanketta voi perustella. Ihmettelemme suuresti, miksi tällaiseen hankkeeseen ylipäänsä halutaan ryhtyä, vaikka sen haitat ovat ilmeisiä ja vastaansanomattomia hyödyn jäädessä vähintäänkin kyseenalaiseksi? Näemme, että ojitushanke perustuu myönnettyyn määrärahaan (Kemera), jolla Otso-metsäpalvelu saisi käyntiin omaa liiketoimintaansa hyödyttävän hankkeen. Tämä on pääasiallinen motiivi, ei siis metsänhoidollinen parannus. Tätä hanketta pitää arvioida sillä perusteella, toteuttaako tällainen hanke arvoja, jotka ovat nykyisin hyväksyttävissä.

Ymmärrämme hyvin liiketoiminnan periaatteita, kaksi meistä on toiminut työurallaan liikeyrityksen palveluksessa ja toimii yhä yrittäjinä. Olemme toimineet koko ikämme Jokilammella metsätaloudessa ja mm. pelastaneet omat istutusalueemme (n. 45 000 tainta) hirvituhoilta kymmenen vuotta jatkuneella torjuntaoperaatiolla. Tästä ymmärryksestämme huolimatta Otson hanketta on mahdotonta hyväksyä. Katselmuksessa 25.6.19 tuli myös esiin Otson vanhan työntekijän asenne, että tällaisia hankkeita toteutetaan sanoittepa mitä tahansa. Tämä menneeseen toimintakulttuuriin kuuluva sanelumentaliteetti ei enää vetele suomalaisessa ympäristönhoidossa.

Vesilain 5. luvussa on useita kohtia, jotka estävät hankkeen toteuttamisen. Pykälässä 4 todetaan ojitustoiminnan tarpeellisuudesta kriittisesti. Samoin pykälässä 7 todetaan, että "ojitus on toteutettava niin, ettei toiselle kuuluvalla alueella aiheudu vahingollista vettymistä tai muuta edunmenetystä". Pykälässä 9 todetaan oikeudesta ojitaa toisen alueella, ettei "ojituksesta aiheudu haittaa tai veden johtamisen tarvetta kolmannen omistamalle kiinteistölle". Pykälässä 10 todetaan ojituksen toteuttamisesta toisen alueella, että "oja on sijoitettava kiinteistön rajalle tai muutoin sellaiseen paikkaan, että siitä aiheutuu kiinteistön omistajalle mahdollisimman vähän haittaa. Avonaista ojaa, ellei se ole kiinteistön rajalla, ei saa ilman omistajan suostumusta tehdä..." Pykälässä 14 todetaan useaan kertaan, ettei ojituksesta saa aiheutua haittaa.

Viittaamme vesilain lisäksi lainsäädännön ja nykyisten arvojen suhteesta mm. vesienhoidon tavoitteisiin, **Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä** toteaa jo tarkoituksena 1§:ssä:

(<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041299>)

"Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisen yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämeren tila, ettei pintavesien ja pohjavesien tai Itämeren tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä. Vesienhoidon ja merenhoidon suunnittelua tehdään ja toimeenpannaan yhteen sovittaen ja yhtenevin tavoittein. (25.3.2011/272) Tämän lain tarkoituksena on, että vesienhoidon järjestämisessä otetaan huomioon vesien laadun lisäksi vesien riittävyys, vesien kestävä käyttö, vesipalvelut ja niiden taloudellinen selvitys, tulvariskien hallinta, vesien virkistyskäyttö, vesien välityksellä leviävät taudit sekä vesiekosysteemien suojelu ja vesiekosysteemiin suoraan yhteydessä olevien maaekosysteemien ja kosteikkojen suojelu."

Valtioneuvosto on hyväksynyt em. liittyen **Kemijoen alueen vesienhoitosuunnitelman** vuosiksi 2016-2021 (ks. <https://www.ymparisto.fi/vesienhoitoalue/Kemijoki>) – siinä todetaan mm. "Vesienhoidon tavoitteena on saavuttaa ja turvata vesien hyvä ekologinen tila. Perustana on laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä. Sen mukaisesti vesienhoidossa pyritään seuraaviin tavoitteisiin: Pinta- ja pohjavesien tila ei heikkene; Pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila on vähintään hyvä..."

Sivulle linkitetystä suunnitelman tiivistelmässä s. 7 todetaan "Eniten vesistöjen tilaa ovat muuttaneet vesistöjen säännöstely ja rakentaminen, uittoperkaukset sekä suo- ja metsäojitukset" ja sivulla 37: "Eroosion aiheuttamaa kiintoainekuormitusta ilmenee siellä, missä vesi pääsee kosketuksiin paljaan maan kanssa. Eroosio voi olla merkittävä ongelma mm. viettävillä pelloilla, maa- ja metsätalouden ojituksissa ja metsämaan muokkauksissa. Eroosion irrottamiin maahiukkasiin on sitoutunut ravinteita, metalleja ja orgaanista ainetta. Hienojakoinen kiintoainekas aiheuttaa pohjan liettymistä."

Edelleen s. 44: "Metsätaloudellisesti kannattamattomia ojituksia Etelä-Lapissa on tehty noin 340 000 ha, mikä on 42 % Lapissa ojitettujen soiden pinta-alasta." ... "Pääongelma ei kuitenkaan yleensä ole ravinnekuormitus, vaan virtaamien ja vedenkorkeuksien muuttaminen sekä lisääntyneen eroosion aiheuttama kiintoaine- ja humuspitoisuuden kasvu, mikä aiheuttaa vesistöjen nuhraantumista ja virkistysarvojen vähenemistä. Kiintoainekuormitus on pääasiallinen syy pienten virtavesien ja järvien liettymiseen. Metsätaloustoimenpiteet yhdessä purouomien aiempien perkausten kanssa ovat pääsyy pienvesien kunnostustarpeille." ... "Soiden ojitukset, uomien perkaukset ja oikaisut sekä lampien ja pienten järvien kuivattaminen ovat heikentäneet valuma-alueiden vedenpidätyskykyä, jolloin virtaamat ovat äärevöityneet ja olosuhteet ravinteiden ja kiintoaineen huuhtoutumiselle ovat otollisemmat."

Vielä s. 105 on toimenpide "Ojitettujen, mutta jatkokasvatuskelvottomien soiden jättäminen ennallistumaan" ja s. 106, mm. viitataan **ympäristönsuojelulain** mukaiseen vesistön pilaantumiseen vesialueella. Vesienhoidon järjestäminen liittyy myös siihen, että sanelupolitiikka ei enää ole periaatteessa mahdollista, mihin tietysti kuulemisemme perustuu. Koko vesienhoidon suunnittelu rakentuu käytännössä laajoihin yhteistyöryhmiin ja avoimiin kuulemisiin, joissa intressiristiriitoja pyritään sovittamaan yhteen ja kaiken tavoitteena on vesien hyvä ekologinen tila, joka on tarkkaan määriteltä lainsäädännössä.

Vaikuttaa oudolta, että selkeästi vesistön tilaa heikentävä toiminta hyväksyttäisiin Kemera-rahalla, jos taloudellisia ja metsänhoidollisia perusteita ei voida osoittaa. Itse Kemera-lain (**Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki**, <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150034>) tavoitteena on tarkoituksenaan 1§ mukaan "Tämän lain tarkoituksena on edistää taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää metsän hoitoa ja käyttöä. Tässä laissa tarkoitettujen tukien tarkoituksena on: 1) lisätä metsien kasvua; 2) pitää yllä metsätalouden tieverkkoa; 3) turvata metsien biologista monimuotoisuutta; 4) edistää metsien sopeutumista ilmastonmuutokseen". Voidaanko näihin tavoitteisiin ojitushankkeella vastata?

Kemera-lain 6§:ssä todetaan: "Tuettavien töiden on oltava taloudellisesti ja metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tarkoituksenmukaisia. Työt on keskitettävä, siltä osin kuin se on mahdollista, siten että ne voidaan toteuttaa taloudellisesti edullisimmalla tavalla. Työt tulee tehdä metsäalan hyvän ammattikäytännön mukaisesti. ... Töillä ei saa aiheuttaa kohtuudella vältettävissä olevaa haittaa muulle ympäristölle."

Edellä olevin perustein esitämme kunnioittavasti, ettei ojitushankkeeseen anneta lupaa.

Jokilammella 3. heinäkuuta 2019

Markku Ruokanen

Miikka Ruokanen

Tapani Ruokanen

LIITE

Asiantuntijalausuntoja ja muita otteita Helsingin Sanomien jutusta 30.6.2019:

LUONNONVARAKESKUKSEN (LUKE) TUTKIJAN MIKA NIEMISEN MUKAAN LIIAN KARUJEN SOIDEN LISÄKSI OJITETTIIN SATOJA TUHANSIA HEHTAAREJA VETISIÄ NEVOJA, JOILLA KASVAVAT PUUT KÄRSIVÄT PAHOISTA RAVINNEHÄIRIÖISTÄ.

OJITUSTEN jäljet ovat karut, mutta pahin on vielä edessä. Vuoteen 2017 asti ajateltiin, että metsäojitusten ravinnehuuhtoumat laskevat luonnonsoiden tasolle, kun ojitamisesta on kulunut 10–20 vuotta.

Uudet tutkimukset osoittavat, että tilanne on dramaattisesti huonompi, jopa täysin päinvastainen.

Sekä Luonnonvarakeskuksen tutkijan Mika Niemisen tutkimusryhmän että Maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman metsätalouden seurantaverkon tulokset osoittavat, että fosfori- ja typpihuuhtoumat ovat paljon suurempia ja kestävät paljon pidempään kuin aiemmin on luultu. Typpipäästöt näyttävät vain kasvavan sitä enemmän, mitä kauemmin ojituksesta on aikaa.

”Käsitys on muuttunut kokonaan. Vielä vuonna 2017 puhuttiin, että metsätalouden osuus vesien kuormituksesta on vain 5–10 prosenttia maatalouden kuormituksesta. Nyt se voi olla koko valtakunnan tasolla ainakin typen osalta puolet maatalouden kuormituksesta”, Mika Nieminen kertoo.

—

Etelässä maatalous on edelleen vesistöjen suurin kuormittaja. Niemisen mukaan uutta on se, että esimerkiksi Pohjanmaalla ja Oulun alueella, jossa jopa 90 prosenttia soista on ojitettu, metsätalous voi olla vesistöjen suurin kuormittaja.

Suomen ympäristökeskuksen ja Oulun yliopiston tutkimukset antavat samansuuntaisia tuloksia. Typpi-, fosfori- ja humuspitoisuudet ojitettujen turvevaltaisten valuma-alueiden alapuolisissa vesistöissä ovat korkeita.

Niemisen mukaan vanhojen ojitusalueiden suuret ravinnehuuhtoumat johtuvat mitä todennäköisemmin turpeen hajoamisesta. Kun ojitetulla alueella puusto kasvaa, se myös haihduttaa enemmän. Vedenpinta laskee, jolloin yhä syvemmällä oleva turve pääsee tekemisiin hapen kanssa ja alkaa hajota.

Hajoaminen vapauttaa ravinteita ja aiheuttaa eroosiota. Lopputulos on se, että sadevesi huuhtoo ravinteet mukaansa. Ravinteet kulkevat vesistöihin useimmiten veteen liuenneena. Laskuoihin kaivettavista saostuskuopista tai valtaojien laskeutusaltaista ei ole silloin hyötyä. Kiintoaines jää

kuoppien ja altainen pohjalle, mutta veteen liuenneet ravinteet jatkavat matkaa.

Niemisen mukaan syynä ojitusinnostukseen on valtion maksama kestävä metsätalouden rahoitustuki (Kemera) ja perusteet sen maksamiselle. Metsäpalveluorganisaatiot, kuten metsänhoitoyhdistykset tai vaikkapa metsäpalveluyritys Otso, saavat tukea sen mukaan, paljonko ojaa syntyy.

”Jokainen kunnostamatta jätetty oja vähentää niiden palkkioita. Kyllä siinä kuokka käy, kun kilometripohjalta tehdään.”

Nieminen näkee kunnostusojituksissa paljon epäkohtia. Turhien ojitusien lisäksi tukea maksetaan - näennäisestä vesiensuojelusta, kuten lietekuoppien ja laskeutusaltain kaivamisesta, vaikka tutkimusten mukaan niistä ei ole juuri mitään hyötyä.

Nieminen ei myöskään ymmärrä, miksi ojat kaivetaan jatkuvasti syvemmiksi ja leveämmiksi. Suuresta ojasta ei ole puustolle hyötyä, mutta vesistölle haitat ovat mittavat.

”Olen tullut siihen tulokseen, että valtion tuki ojituksiin on pikemminkin tukea näille organisaatioille kuin metsänomistajille. Tuki pitää nämä organisaatiot elossa”, Nieminen sanoo.

Metsähallituksessa ja metsäyhtiöissä tilanne on Niemisen mukaan parempi. Koska siellä ojittaminen on pelkkä kulu, ojitetään vain alueita, joita kannattaa ojittaa.